

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Ejer- og driftsstrukturens betydning for regnskabsstatistik

Baggrund

I dette notat ses på virksomheder, der har en ejerstruktur, der adskiller sig fra den traditionelle enkeltmandsejede ejerform, der gennem århundreder har været den suverænt mest udbredte ejerform i dansk landbrug.

Dette har betydet, at regnskabsstatistik indenfor landbruget i al væsentlighed har været baseret på enkeltmandsejede bedrífers regnskaber. Økonomiske analyser og nøgletal er derfor med udgangspunkt i denne ejerforms økonomi og produktionsstruktur. Udover enkeltmandsejede bedrífte har det også været muligt i et vist omfang at indregne samejede interessentskaber.

I kraft af den strukturudvikling, der er foregået i de seneste 10-20 år, er aktivmassen på et gennemsnitligt produktionslandbrug (heltidslandbrug) over 40 mio. kr. ultimo 2019.

Det er ganske vanskeligt at generationsskifte eller omsætte disse virksomheder på traditionel vis til en ung nyuddannet landmand med begrænset egenkapital. I praksis er det sådan, at den unges egenkapital måske kan dække handelsomkostninger, og som ny opstartet vil man dermed skulle fremmedfinansiere ejendommen 100 pct. Det er på sigt uholdbart, og vi ser derfor flere ejer- og generationsskiftekonstruktioner, som gør, at disse virksomheders regnskaber på en række poster ikke er direkte brugbare til regnskabsstatistik.

Det kan være virksomheder, som har finansielle investorer med – udover driftslederen – som ejere. Her kan f.eks. aktie- eller anpartselskabet være en naturlig organisationsform.

Derudover ses en større tendens til, at ejere af landbrug er driftsmæssigt involveret i flere virksomheder, hvor der sker en udveksling af varer, arbejdskraft og anvendelse af aktiver mellem virksomhederne. For at disse virksomheder giver et retvisende billede af landbrugets økonomi skal de varer, tjenesteydelser og aktiver, der udveksles, værdiansættes og indregnes så korrekt som muligt i regnskabet og dermed i regnskabsstatistikken.

I relation til regnskabsstatistik for landbruget anvendes EU's definition til at afgøre, om en virksomhed er et landbrug eller ej. For at være defineret som et landbrug, skal virksomheden enten have en omsætning på over 15.000 euro fra landbruget eller dyrke over 10 ha. I dansk lovgivning er det desuden et krav, at virksomheden skal have egen CVR-registrering.

Forskellige ejerstrukturer

De ejerstrukturer, der anvendes indenfor landbruget, og som indgår i notatet, er følgende:

- Enkeltmandsejede
- Interessentskaber (samejede)
- Interessentskaber (særejede)
- A/S og ApS
- Ejere af flere virksomheder

Ad interessentskaber

Her kan der skelnes mellem, om en virksomhed (alle aktiver og gæld) er i sameje mellem deltagerne, eller om aktiver ejes i særeje. Samejede interessentskaber ligner på mange punkter enkeltmandsejede virksomheder, idet regnskabet typisk vil indeholde aktivernes værdi, afskrivninger, vedligeholdelse og forrentning. Samejede interessentskaber kan derfor sædvanligvis indgå i regnskabsstatistik, dog med undtagelse af de tilfælde, hvor der ses på privatøkonomiske analyser.

Interessentskaber (særejede), der har udgangspunkt i helt eller delvist lejede aktiver, er ofte baseret på, at produktionen foregår i et produktionsselskab, mens de anvendte aktiver helt eller delvist er ejet af de enkelte deltagere. Aflønning af aktiverne bør være baseret på en markedsbaseret lejeaftale eller en leje baseret på afskrivninger og forrentning af de bagvedliggende aktiver.

Ad ejere af flere virksomheder

Hvis en person ejer flere virksomheder, er disse organiseret som selskaber. Hvis flere ejere er involveret i flere virksomheder (med ejersammenfald), kan disse være organiseret enten gennem interessentskaber eller selskaber.

Oversigt over ejerstruktur i dansk landbrug 2015 og 2019

Af nedennævnte tabel ses, at i 2019 var 85 % af landbrugene organiseret som enkeltmandsejede. I 2015 var det 87 %, så dette er ikke i sig selv en voldsom udvikling. Men da vi ved, at selskaber og interessentskaber står for en betydelig større produktion pr. bedrift end enkeltmandsejede, betyder det, at produktionen i interessentskaber og selskaber i landbruget nærmer sig 20-25 % af den samlede landbrugsproduktion. Det er ikke muligt at opstille præcise data for, hvor stor en andel af produktionen der foregår i et interessentskab.

Tabel: Ejerformer i landbruget 2015 – 2019		
	2015	2019
Alle virksomhedsformer	36.637	33.607
Enkeltmandsejede bedrifter	31.865	28.723
Interessentskaber	3.001	2.578
Selskaber	1.324	1.945
Andre virksomhedsformer	447	362

Kilde: Danmarks Statistik

Det er kendetegnende for virksomheder med andre ejerstrukturer end enkeltmandsvirksomhed, at samme ejerkreds eller nogle af deltagerne kan være ejer- og produktionsmæssigt involveret i flere virksomheder. Det gør, at man skal være meget opmærksom på afregninger mellem disse virksomheder. Det gør også, at det er vanskeligt at vurdere produktionsomfanget af interessentskaber og selskaber i gennemsnit. Men der er ingen tvivl om, at nogle af selskaberne og interessentskaberne er meget store produktionsenheder. Andre er i højere grad selskaber, der har karakter af holdingselskaber, hvor der ejes landbrugsrelaterede aktiver, men kun foregår en mindre landbrugsproduktion.

Regnskabsmæssige opgørelser til statistik

I regnskabsstatistik anvendes to regnskabstyper til økonomiske analyser, nemlig

- det interne regnskab (virksomhedens økonomi)

- driftsgrensovgørelser /produktionsgrensanalyser

Ad det interne regnskab

Det interne regnskab (resultatopgørelse, balance, egenkapital – forklaring og pengebinding) viser virksomhedens samlede økonomiske situation. Denne anvendes til sektorernes samlede økonomiske aktivitet, landbrugets økonomiske betydning, robusthed, soliditet osv. Her er det helt afgørende, at virksomhedernes regnskaber kan vejes op til landsniveau ved hjælp af data fra Danmarks Statistik. Det er disse opgørelser, der i relation til offentlige myndigheder, forskning og EU-opgørelser m.v. er den officielle regnskabsafrapportering.

Regnskaber, der indgår i totaløkonomiske statistikker, skal som udgangspunkt have en struktur, så de kan indgå i landsstatistikker. Det vil sige, at omsætning, stykomkostninger, kapacitetsomkostninger og omkostninger, der aflønner kapitalapparatet, skal være til stede. Tilsvarende gælder balanceposter samt investeringer og finansieringsomkostninger.

Endelig indgår privatøkonomiske dispositioner som udtræk til skat, privatforbrug, pensionsindbetalinger og andre privatøkonomiske forhold.

Specielt med hensyn til de privatøkonomiske dispositioner er disse ikke tilgængelige ved interessentskaber og selskaber. For at forbedre regnskabsstatistikken med hensyn til at få interessentskaber og selskaber inddraget, må der ikke stilles krav om, at privatøkonomiske data skal indgå. Dette gælder også nøgletal som konsolidering og konsolideringsnulpunkt. Analyser af disse forhold skal foretages i specialanalyser på de bedrifter, der opfylder kriterier herfor.

Ad driftsgrensovgørelser/produktionsgrensovgørelser

Produktionsgrensovgørelser (omkostninger fordeles til dækningsbidrag på de enkelte produktionsgrene) laves der ikke statistik på, da der kun udarbejdes ganske få af disse. Danmarks Statistik laver produktionsgrensovgørelser ud fra regressionsanalyser af totaløkonomiske opgørelser, men dette kan ikke ligestilles med opgørelser i de enkelte regnskaber.

Mange regnskaber i DLBR-virksomhederne har tilvalgt driftsgrensanalysen. Driftsgrensovgørelsen er defineret som en opgørelse, hvor alle indsatsfaktorer er aflønnet (herunder også egen arbejdsindsats og egenkapital). Analysen præsenteres altid pr. enhed. Ved resultatpræsentation foretages inddeling efter udvalgte kriterier såsom malkerace, jordbonitet eller produktionsstørrelse. Der vejes ikke op til landsniveau ud fra data fra Danmarks Statistik. Der dannes gennemsnitgrupper osv., og hvis materialegrundlaget er tilstrækkeligt, er det verificeret, at data er repræsentative for de forskellige driftsgrene.

Ved driftsgrensanalyser indgår altid aflønning af ejerfamiliens arbejdsindsats – uafhængigt af, hvilken ejerform virksomheden drives i.

Der indgår ikke privatøkonomiske data i driftsgrensanalyser.

Værdiansættelse og indregning af varer, tjenesteydelser og aktiver

Udgangspunktet er, at værdiansættelse og indregning skal tage udgangspunkt i enten markedsrelaterede priser, hvor dette er muligt, eller alternativt omkostningsberegnete priser. I henhold til 'God regnskabspraksis i landbruget' for DLBR-rådgivningen, hvor anbefalingen er dagsværdiprincippet, vil regnskaber baseret på opgørelsesprincipper fra DLBR-virksomheder medføre, at disse regnskaber som udgangspunkt er meget velegnede til statistisk brug.

Det er udbredt praksis, at der sker interne overførsler af korn, foder og dyr mellem forskellige aktivitetssteder (driftsgrene) på virksomhederne. Derfor findes der faste regler og vejledende værdier for afregninger mellem forskellige driftsgrene. Disse regler kan uden problemer også anvendes mellem virksomheder, der ikke agerer under fuld uafhængighed. Det er rimelig let at kontrollere, om det handlede/overførte aktiv er værdiansat rimeligt i forhold til markedsværdier.

Tjenesteydelser som arbejdskraft, maskinstationsarbejde og vedligeholdelse af maskiner og inventar er der ikke faste vejledende værdier for. Hvis der udføres maskinstationsarbejde mellem to virksomheder med ejersammenfald, kan der dog ved hjælp af maskinstationstakster vurderes, om arbejdet er udført efter rimelige markedsforhold. Men generelt kan det være vanskeligt at vurdere, om der er sket udførelse af arbejde til satser, der ikke er markedsrelateret.

Hvor der mellem to virksomheder med beslægtede ejerforhold foretages udleje af aktiver, er det muligt ud fra anlægskartotek og produktionsgrundlag at foretage vurdering af, om lejen er baseret på rimelige markedsvilkår.

Beskrivelse af poster i regnskabet, hvor regnskabsstatistikken kan påvirkes af ejerstrukturen.

Følgende poster kan i relation til regnskabsstatistik adskille 'andre ejerformer' fra enkeltmandsejede virksomheder.

- Omsætning af dyr, korn og grovfoder mellem flere virksomheder, som har sammenfald i ejerkreds
- Aflønning af ejeres arbejdsindsats
- Aflønning af lejede aktiver, herunder leasing

Omsætning af dyr, korn og grovfoder mellem flere virksomheder, der har sammenfald i ejerkreds.

Principielt er der ingen forskel mellem enkeltmandsejede virksomheder og virksomheder med andre ejerstrukturer vedrørende intern omsætning af dyr, korn eller grovfoder. Men det er kendetegnende for virksomheder med andre ejerstrukturer, at de også i højere grad har opdelt produktionen mellem forskellige virksomheder, og dette kræver værdiansættelse af overførsler mellem virksomhederne. I praksis er det måske blot salg og køb mellem virksomheder.

For at sikre, at overførsler mellem virksomheder med interessesammenfald i ejerkredsen ikke medfører misvisende resultater, anbefales det enten at anvende officielle markedsstatistikker eller SEGES' offentliggjorte vejledende værdier.

Aflønning af ejernes arbejdsindsats

Hvis virksomheden er organiseret i ApS eller A/S, indgår ejernes aflønning i lønomkostningerne. I interessentskaber indgår aflønning af ejernes indsats som en andel af overskuddet. Hvis der ikke indregnes en aflønning til ejerne, vil der i såvel statistik som benchmarking være en skævvridning mellem enkeltmandsejede virksomheder, interessentskaber og selskaber. Mange interessentskaber har f.eks. to ejere med i virksomheden, der begge deltager med aktivt arbejde. Deres behov for køb af arbejdskraft vil være mindre end enkeltmandsvirksomheder. Selskabers arbejdsomkostninger vil til gengæld være påvirket af, at aktive ejere vil optræde som lønmodtagere, og selskaberne vil dermed have større lønomkostninger end enkeltmandsejede og interessentskaber.

Ligestilling af enkeltmandsejede, interessentskaber og selskaber kræver derfor, at der i regnskaber for alle parter indregnes en aflønning til de aktive ejere.

Aflønning lejede aktiver, herunder leasing

Indenfor landbruget er det almindeligt at producere med lejede aktiver. Følgende aktiver er kendte:

- Produktionsrettigheder (f.eks. kartofler til fabrik)
- Betalingsrettigheder (EU-støtte)
- Jord
- Driftsbygninger
- Staldinventar (ofte gennem leasingaftaler)
- Maskiner (leasing)
- Leje til afgræsning

Ad produktionsrettigheder

Disse indregnes i regnskabet normalt via betaling af lejen af jorden til at dyrke kartofler. Disse burde indregnes særskilt, således at forpagtningsafgiften for jord udelukkende vedrørte jorden. I praksis vil dette dog næppe være muligt.

Lejede produktionsrettigheder værdiansættes ikke i regnskaberne.

Ad betalingsrettigheder

Betalingsrettigheder følger sædvanligvis med, når der forpagtes jord. Disse indregnes på udgiftssiden via forpagtningsafgift for jorden i forbindelse med, at jord lejes. Indtægter herfra indgår i den afkoblede EU-støtte sammen med den øvrige EU-støtte i virksomheden.

Regnskabsmæssigt er det ikke muligt at adskille EU-støtte på lejet jord fra ejet jord. Dermed er det ikke muligt at se, hvor stor en andel af forpagtningsafgiften der vedrører jord, og hvor meget der vedrører betalingsrettigheden.

Det forventes, at ændringer i EU-støtte-politikken indenfor de kommende år vil udjævne rettighederne, så betydningen af forskellig værdi af rettighederne vil blive mindre.

De lejede rettigheder værdiansættes ikke i regnskaberne.

Ad jord

Lejet jord værdiansættes ikke i regnskaberne, men forpagtningsudgiften indregnes som en finansiel omkostning. Jord, der bortforpagtes, indregnes i aktiverne på lige fod med jord, der dyrkes af ejeren.

Ad driftsbygninger

Lejede bygninger indregnes ikke i aktiverne. Lejeomkostningen indregnes som en finansiel omkostning på lige fod med jordleje. Det vil sige, at bygningsejerens forrentning, afskrivning og eventuelle fortjeneste indregnes som en finansiel omkostning.

For at regnskaber kan indgå i regnskabsstatistik, skal en markedsbestemt bygningsleje indregnes uanset ejerform. Hvis bygningslejen foregår mellem virksomheder, hvor der er interessesammenfald i ejerkredsen, er det særlig væsentligt, at der kontrolleres for, om der er indregnet en markedsbestemt bygningsleje.

Ad staldinventar

Som udgangspunkt er staldinventar uafhængigt af ejerstruktur, idet det ofte er den virksomhed, der står for produktionen, der ligeledes ejer inventaret. Det vil sige, at hvis der ikke er ejersammenfald mellem ejer af bygning og produktion, vil det oftest være produktionen, der ejer inventaret. Er det ejerne af bygningen, der også ejer inventaret, skal dette indregnes i lejeafgiften.

Leasing er ganske udbredt ved inventar. Indregning er som ved maskiner.

Ad maskiner

Det er almindeligt, at maskiner ikke nødvendigvis er ejet af den virksomhed, der står for produktionen. For det første anvendes ofte maskinstation til udførelse af alle eller dele af arbejdsoperationerne. Maskinstationsudgifter indregnes altid som en kapacitetsomkostning ud fra, hvad prisen er for arbejdsopgaven. Da maskinerne er ejet af maskinstationen, hverken kan eller skal værdien naturligvis indregnes i aktiverne. Hvis der er ejersammenfald mellem maskinstationsudøver og virksomheden, skal det sikres, at maskinstationsomkostningerne svarer til omkostningerne i markedet.

Det er almindeligt at lease maskiner gennem finansiel leasing. Indregning sker ved værdiansættelse og beregnet levetid i anlægskartotek, og herudfra beregnes en årlig afskrivning. Differencen mellem den årlige leasingydelse og afskrivningen håndteres som en finansiel omkostning. Regnskabsmæssigt vil et leaset aktiv dermed blive ligestillet med køb og optræde i såvel resultatopgørelse som balance som sådan. Her bør der derfor ikke være risiko for, at der sker en værdiansættelse og indregning, som er påvirket af ejerstrukturen.

Leje afgræsning

Ved kvægs afgræsning af f.eks. engarealer hos andre end virksomheden, hvor produktionen foregår, skal der ske en værdiansættelse af de "hentede foderenheder". Dette skal indregnes, selv om der er ejersammenfald mellem ejer af arealet og ejer af besætningen. Indregning kan ske ved værdiansættelse af foderet pr. enhed og en beregning af antal enheder, der er afgræsset.

Vurdering af nøgletal og ejerstruktur ved virksomhedens økonomi

Resultat efter finansiering (*driftsresultat*) er et væsentligt nøgletal i regnskabsstatistikken for så vidt angår virksomhedens økonomiske resultat. Derfor er det væsentligt, at dette resultat kan sammenlignes på tværs af ejer- og driftsformer.

Driftsresultat i et interessentskab kan som udgangspunkt sammenlignes med resultat i en enkeltmandsejet virksomhed, hvis der er sket korrekt indregning af *aktivernes aflønning* og *ejernes arbejdsaf lønning*.

Afkastnings- og soliditetsgrad er to andre væsentlige nøgletal. Beregning af disse nøgletal er dog principielt uafhængig af ejerform.

Konsolidering, herunder *nulpunktskonsolidering*, er meget anvendte nøgletal i vurdering af den samlede virksomheds økonomiske robusthed. Disse nøgletal er stærkt afhængige af privatøkonomiske forhold og den ejermæssige konstruktion. Disse nøgletal kan derfor ikke anvendes på tværs af forskellige ejerstrukturer, men er kun forsvarlige at anvende ved enkeltmandsejede bedrifter.

Aktivernes aflønning

Uafhængig af ejer- og driftsstruktur skal alle aktiver, der indgår i produktionen, aflønnes efter bedst mulige kendte markedsforhold. Dette har for så vidt ikke noget med ejerformen at gøre, men bliver blot mere udtalt ved interessentskaber eller bedrifter, der samarbejder på den ene eller anden måde.

Det er ikke afgørende, om en omkostning optræder som stykomkostning, kontant kapacitetsomkostning eller afskrivning. Det væsentlige er, at forbruget af foder, materialer eller aktiver er indregnet på forsvarlig vis. Regnskabsmæssigt er det lige så korrekt at producere med lejede som ejede aktiver, blot det indregnes.

Ejernes arbejdsaflønnning

Ejernes arbejdsaflønnning i interessentskaber sker som ved enkeltmandsejede bedrifter ved, at det er det opnåede overskud, der er tilbage til fordeling mellem ejerne.

Da der ofte ydes en større ejerindsats i et interessentskab end en enkeltmandsejet bedrift, vil sammenligningen på driftsresultat alligevel ofte være skæv mellem de to ejerformer. Arbejdende ejere i aktieselskaber bliver sædvanligvis afregnet med løn som andre ansatte, og deres arbejdsaflønnning er derfor indregnet i driftsresultat.

For at ligestille de forskellige ejerstrukturer er det en nødvendighed, at ejernes arbejdsindsats aflønnes efter rimeligt ens principper.

I driftsgrensanalyserne er indarbejdet et princip helt uafhængig af ejerstruktur, således at al arbejdsindsats i bedriften bliver rimeligt ens aflønnet, og det er muligt at anvende disse analyser på tværs af ejerformer.

Dette aflønningsprincip af arbejdskraft bør integreres i de totaløkonomiske analyser, således at aflønning af arbejdsindsats ikke er en hindring for at anvende forskellige ejerformer i regnskabsstatistikken og regnskabsanalyser.

Finansiering

Fremskaffelse af egenkapital kan være vidt forskellig afhængig af ejerstruktur. At sammenligne et aktieselskab med en enkeltmandsejet bedrift på "Resultat efter finansiering" kan give en misvisende statistik, som man skal være varsom med. Det kræver, at der indregnes et krav om afkast til egenkapital i opgørelsen. Dette er der i vores opgørelsessystem endnu ikke mulighed for, men der bør arbejdes i den retning.

Privatudtræk, skat m.v.

Der har ved enkeltmandsejede bedrifter været tradition for, at betalt skat, hensat til pension og privatforbrug indgår som en del af regnskabsinformationer ved såvel analyse af det enkelte regnskab som ved udarbejdelse af regnskabsstatistik.

Vurdering af nøgletal og ejerstruktur ved driftsgrensopgørelser

Driftsgrensopgørelser er baseret på fordeling af indtægter og omkostninger pr. enhed. Der indgår ikke privatudtræk, skat eller andre privatøkonomiske dispositioner. Nøgletal er udelukkende baseret på produktionsøkonomiske forhold.

Al arbejdsaflønnning er indregnet – uafhængigt af ejerform. Det er krav om, at forrentning af al investeret kapital skal finde sted uafhængigt af, om det er finansieret med fremmed- eller egenkapital, eller om der produceres på lejede aktiver.

Statistik baseret på driftsgrensanalyser er derfor helt uafhængig af ejerform.

Konklusion

Virksomhedens økonomi

Det er behov for i videst muligt omfang at inddrage selskaber og interessentskaber i landbrugsstatistikken. Beregning af dækningsbidrag bør ikke være påvirket af, hvilken ejerstruktur virksomheden drives under.

Ved kontante kapacitetsomkostninger er disse som udgangspunkt ligeledes uafhængige af ejerformen. Undtagelsen er ejerens arbejdsaf lønning. I aktie- og anpartsselskaber indregnes (en del af) af ejernes aflønning som en lønomkostning, hvorimod aflønning til ejerne i enkeltmandsejede selskaber og interessentskaber sker ud fra bundlinjeresultatet og udtræk til privat.

Det anbefales, at der i økonomiske analyser så vidt muligt indarbejdes ejer aflønning i bundlinjeresultatet i enkeltmandsejede og interessentskaber, så det er muligt at ligestille de forskellige ejerformer på aflønning af arbejdskraft.

Derved vil det være muligt at inddrage selskaber og interessentskaber i regnskabsstatistik til "Resultat af primær drift inklusive EU-støtte". Det anbefales ikke at anvende det ellers mest anvendte bundlinjeresultat "Driftsresultat", når andre ejerformer end enkeltmandsejede virksomheder indgår i statistikken.

Det anbefales i stedet, at der i nogle statistiske analyser arbejdes på udvikling af en model, hvor der i vurderingen af og sammenstillingen af statistikken tages højde for en ligestilling af fremmedkapital og egenkapital, så der også her skabes uafhængighed af ejerstruktur i statistikken.

Driftsgrensanalyser

Disse er særdeles velegnede til at sammenstille vurdering af produktionsresultater og produktionsøkonomi helt uafhængigt af ejerform. Det kræver blot, at man er meget opmærksom på, at alle indsatsfaktorer skal være aflønnet uafhængig af ejerform. Og som udgangspunkt er dette tilfældet.